

УДК 378.147.88

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ» В ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Латіна Г.О.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Критичний стан охорони праці в Україні поряд із високими показниками професійної захворюваності вимагає оптимізувати підготовку фахівців в педагогічній галузі з питань профілактики захворюваності, оцінки напруженості трудового процесу в закладах освіти. Розроблений методичний підхід щодо оптимізації вивчення навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» у вищих педагогічних навчальних закладах дозволяє набути теоретичні та практичні навички не залежно від зменшення кількості аудиторних годин при зростанні самостійної роботи.

Ключові слова: охорона праці, педагогічна галузь, оптимізація, навчання.

Постановка проблеми. На сьогодні сучасний стан охорони праці в Україні слід оцінити як критичний. Він базується на основних негативних факторах, що їх підтверджують: 1) незадовільні умови праці: за даними офіційного державного статистичного спостереження в умовах праці, які не відповідають гігієнічним вимогам, в Україні за станом на 01.01.2012 р. зайнято 7,2 млн працівників (30% загального числа працівників), а на підприємствах деяких галузей – до 80% усіх робітників; 2) значний рівень захворюваності населення; 3) високі показники виробничого травматизму; 4) недостатнє фінансування заходів і засобів з охорони праці; 5) неповне виконання та недостатня ефективність державної політики у сфері охорони праці [1, с. 31; 5, с. 222].

Для кардинальної зміни ситуації необхідно удосконалити систему підготовки фахівців за напрямками оптимізації трудового процесу та зниження професійних ризиків. Підтверджує актуальність розробки нових методичних підходів щодо удосконалення навчання фахівців «Загальнодержавна соціальна програма поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014-2018 рр.» (№ 178-VII від 4.04.2013 р.), відповідно до якої, головна мета досягається підвищенням рівня наукових і науково-технічних досліджень у галузі охорони праці, розв'язання проблем профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань, координації науково-технічної діяльності у цій сфері та забезпечення впровадження в практику позитивних результатів такої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За даними сучасної літератури педагогічні працівники складають групу високого ризику по розвитку соматичної патології. Під час вивчення стану здоров'я вчителів початкової ланки, середньої школи та професійної освіти Н. Hanners, К. Albertsen, F. Tüchsen визначають пріоритетність захворювань нервової системи, органів відчуттів, серцево-судинної системи, дихальної системи та опорно-рухового апарату [7, с. 266].

У структурі професійних захворювань України, на перше півріччя 2016 року, перше місце посідають хвороби органів дихання – 44,5% від загальної кількості по Україні. На другому місці – захворювання опорно-рухового апарату.

Третє місце за вібраційною хворобою – 9,6%, четверте за хворобами слуху – 4,2% [6, с. 1].

Найбільш частими причинами захворюваності з тимчасовою втратою працездатності у педагогів є хвороби органів дихання – 65,5%, оскільки їх професія супроводжується навантаженням на голосовий апарат та дотриманням правил тимчасової непрацездатності займають хвороби кістково-м'язової системи – 10% випадків. Третє місце відводиться на хвороби системи кровообігу (6,6%) [3, с. 183].

Такий негативний стан професійного здоров'я педагогічних працівників вимагає високої методичної підготовки на етапі оволодіння професією. На жаль в травні 2014 року Кабінетом Міністрів України було скасовано спільний наказ МОН, МНС і Держгірпромнагляду «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України» від 21.10.2010 № 969/922/216, що призвело до зменшення кількості годин на вивчення дисципліни «охорона праці в галузі» [4, с. 138].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Під час розробки робочої навчальної програми з «Охорони праці в галузі» для педагогічних спеціальностей відбулося удосконалення типової навчальної програми Міністерства освіти і науки України з урахуванням специфіки оцінки напруженості трудового процесу педагогічних працівників.

Мега статті. Головна мета цієї роботи – розробити методичний підхід щодо оптимізації вивчення навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» відповідно Європейської кредитно-трансферної системи організації освітнього процесу у педагогічних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до навчальних планів спеціальностей (професійних спрямувань): 7.02020201 Хореографія, 7.02020401 Музичне мистецтво, 7.02020501 Образотворче мистецтво; 7.01020101 Фізичне виховання, 7.01020201 Спорт (за видами), 7.01020302 Фізична реабілітація, 7.01010501 Дефектологія (логопедія); 6.010101 Дошкільна освіта, 7.010102 Початкова освіта, 6.010105 Корекційна освіта, 7.010106 Соціальна педагогіка, 7.03010301 Практична психологія; 7.02030301 Мова і література

(українська мова і література), 7.02030301 Мова і література (російська мова і зарубіжна література), 7.02030302 Мова і література (англійська мова), 7.02030301 Мова і література (німецька або французька); 7.04010201 Біологія Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка вивчення навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» відбувається протягом 1-го кредиту (30 годин). З 30 годин на дисципліну для денної форми навчання передбачено 6 лекційних годин, по 4 години для практичних занять та консультацій, 16 годин – для самостійної роботи. Для заочної форми навчання обсяг дисципліни знижено до 4 лекційних годин, 2 годин практичних занять, 2 годин консультацій за рахунок зростання самостійної роботи студентів до 22 годин. У зв'язку зі значним зменшенням обсягу навчальної дисципліни постала необхідність в удосконаленні та оптимізації системи викладання лекційних, практичних занять та самостійної роботи. З урахуванням нового методичного підходу нами розроблено навчально-методичний комплекс «Охорона праці в галузі» та практикум з навчального курсу [2, с. 3].

Робоча навчальна програма з дисципліни розроблена згідно типової навчальної програми відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 р. № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 листопада 2010 року за № 1057/18352.

Мета навчальної дисципліни – формування у майбутніх фахівців (спеціалістів) умінь та компетенцій для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці у педагогічній галузі.

Завдання навчальної дисципліни включають наступні: забезпечити гарантії збереження здоров'я і працездатності працівників в умовах загальноосвітніх навчальних закладів через ефективне управління охороною праці та формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку; розробити методичне забезпечення і проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці; застосовувати сучасні методи дослідження і аналізу ризиків, загроз і небезпек на робочих місцях та виробничих об'єктах; поставити завдання та організувати наукові дослідження з визначення професійних, виробничих ризиків, загроз на робочих місцях; впровадження організаційних і технічних заходів з метою поліпшення безпеки праці.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати: небезпечні та шкідливі чинники трудового процесу в загальноосвітньому навчальному закладі; основні положення нормативно-правових актів з охорони праці; сучасні

методи дослідження й аналізу ризиків, загроз і небезпек на робочих місцях; методи і засоби створення безпечних умов праці з урахуванням специфічних особливостей педагогічної галузі.

Кожен студент після опанування курсу повинен вміти: застосовувати у практичній діяльності міжнародні та вітчизняні нормативні документи з охорони праці, які чинні в межах педагогічної галузі; виявляти джерела, фактори та види виробничих небезпек в галузі та вживати заходів для запобігання їх наслідкам; застосовувати ризик-орієнтований підхід у практичній діяльності; впроваджувати організаційні та технічні заходи з метою поліпшення безпеки праці; управляти діями щодо запобігання виникненню нещасних випадків, професійних захворювань; професійно орієнтуватися в питаннях організації трудового процесу вчителя, який відповідає нормам і правилам безпеки праці в галузі; оцінювати клас напруженості праці відповідно до Гігієнічної класифікації.

Засвоївши програму навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» спеціалісти за відповідними напрямками підготовки, спеціальностями та спеціалізаціями мають бути здатними вирішувати професійні завдання з урахуванням вимог охорони праці та володіти основними професійними компетенціями з охорони праці [2, с. 4].

Структура навчальної дисципліни передбачає вивчення дев'яти тем за два розділи, перший з них розкриває теми нормативно-правових аспектів охорони праці в галузі, другий – практичні засади охорони праці в педагогічній галузі.

Перший розділ навчальної дисципліни передбачає вивчення трьох тем які розкривають міжнародні норми та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі (теми 1, 2) та системі управління охороною праці в системі освіти (тема 3). Дані теми передбачають виділення 8 годин на їх вивчення для студентів денної та 6 годин для заочної форм навчання. Так, вивчення міжнародних норм та нормативно-правових актів з охорони праці в галузі запропоновано 2 години на лекційні заняття, 1 годину на самостійну роботу. Систему управління охороною праці в системі освіти студенти вивчають протягом 5 годин самостійної роботи. Заочна форма навчання передбачає вивчення 1 та 2 тем протягом 1 години лекційного заняття. 1 та 2 теми у поєднанні з 3 темою вивчаються протягом 1 години практичного заняття. При цьому, на 3 тему відведено 4 години самостійної роботи.

Другий розділ включає вивчення наступних тем: професійні захворювання та травматизм в галузі (тема 4), спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності: поняття важкості та напруженості праці в педагогічній діяльності (тема 5), державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці (тема 6), основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах (тема 7), соціальне страхування від нещасного випадку та професійних захворювань (тема 8), актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях (тема 9). Обсяг другого розділу складає 22 години для денної та 24 години для заочної форм навчання.

Слід відзначити, що питання професійних захворювань, травматизму в галузі та спеціальних розділів охорони праці в галузі про-

фесійної діяльності у денній формі навчання, заплановано розглянути детально протягом 4 годин лекційних занять з відведенням 1 години на консультаційне заняття для теми 4. Тема 5 передбачає 2 години практичного заняття та 4 години самостійної роботи.

Для заочної форми роботи на ці теми відведено 3 години лекційних занять та 1 годину практичних, 2 години консультаційних занять. Самостійна робота передбачена лише для вивчення спеціальних розділів охорони праці в галузі професійної діяльності.

Наступні чотири теми другого розділу не передбачають відведення годин лекційних та практичних занять для обох форм навчання. Вивчення їх відбувається під час консультацій та самостійної роботи. У самостійну роботу не включали вивчення основних заходів пожежної профілактики в закладах освіти.

Виділивши по 0,5 годин на консультаційні заняття, основні питання теми державного нагляду і громадського контролю за станом охорони праці, для денної форми навчання відвели 2 години на самостійну роботу та для заочної форми навчання – 4 години.

Актуальні питання теми: «Соціальне страхування від нещасного випадку та професійних захворювань» (тема 8) на денному відділенні вивчалась протягом 2,5 годин, тоді як, на заочному відділенні за 6,5 годин. Вищі значення годин на вивчення на заочному відділенні відбулися за рахунок самостійної роботи.

Актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях вивчались протягом 5 годин на денній формі навчання та 4,5 годин на заочній формі. Більш великі цифри на денній формі отримано за рахунок консультацій.

Для оволодіння навичками з охорони праці в галузі студентам запропоновано два головних блока: практичної та самостійної роботи. Зміст практичної та самостійної роботи складається з питань теоретичного спрямування та практичного оволодіння навичками.

Контроль теоретичних знань пропонується у вигляді тестових завдань. Підвищення рівня практичних навичок відбувається під час вирішення задач з оцінки ефективності витрат на поліпшення умов та охорону праці, професійного ризику виробництва, класу напруженості праці вчителя, визначення матеріальних збитків від

Таблиця 1

Алгоритм оцінки видів навчальної роботи з навчальної дисципліни «Охорони праці в галузі»

Вид навчальної роботи	Номер заняття	Бали		Загальна кількість балів
		характеристика	кількість	
Лекції				10
<i>Змістовий модуль I Нормативно-правові аспекти охорони праці в галузі</i>				
Тема 1, 2. Міжнародні норми та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі	1	присутність	1,5	3
		конспект	1,5	
<i>Змістовий модуль II Практичні засади охорони праці в педагогічній галузі</i>				
Тема 4. Професійні захворювання та травматизм в галузі.	2	присутність	1,5	3
		конспект	1,5	
Тема 5. Спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності: поняття важкості та напруженості праці у педагогічній діяльності	3	присутність	2	4
		конспект	2	
Практичні заняття				50
<i>Змістовий модуль II Практичні засади охорони праці в педагогічній галузі</i>				
Тема 4. Травматизм та професійні захворювання в галузі. Розслідування нещасних випадків. Тема 7. Основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах	1	тестові завдання	5	10
		практичне завдання	5	
Тема 5. Спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності: поняття важкості та напруженості праці у педагогічній діяльності	2	тестові завдання	5	10
		практичне завдання	5	
Контроль знань за змістовими модулями I, II: Нормативно-правові аспекти охорони праці в галузі. Практичні засади охорони праці в педагогічній галузі		тестові завдання	30	30
Самостійна робота				40
Тема 1, 2. Міжнародні норми та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі		тестові завдання	4	40
		практичні завдання	4	
Тема 3. Система управління охороною праці в організації		тестові завдання	4	
		практичні завдання	4	
Тема 6. Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці		тестові завдання	4	
		практичні завдання	4	
Тема 8. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві		тестові завдання	4	
		практичні завдання	4	
Тема 9. Актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях		тестові завдання	4	
		практичні завдання	4	
Всього за видами роботи				100 балів
Форма контролю – диференційований залік				

непрацездатності, розробки алгоритму дії вчителя під час пожежі у загальноосвітнього навчального закладу та долікарської медичної допомоги при кровотечах.

Для якісної оцінки знань студентів відповідно до Європейської кредитно-трансферної системи організації освітнього процесу розроблені таблиці оцінки знань з навчальної дисципліни з урахуванням форми навчання (табл. 1). Форма підсумкового контролю – диференційований залік.

Висновки і пропозиції. Розроблений методичний підхід щодо оптимізації вивчення навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» у вищих педагогічних навчальних закладах дозволяє набутти теоретичні та практичні навички не залежно від зменшення кількості аудиторних годин при зростанні самостійної роботи. До перспективних напрямків подальшої роботи належать подальше удосконалення контролю самостійної роботи.

Список літератури:

1. Виноградов О. В. Охорона праці. Аналіз стану охорони праці в Україні / О. В. Виноградов // Статистика України. – 2011. – № 3. – С. 31–35.
2. Латіна Г. О. Практикум з навчального курсу: Охорона праці в галузі / Латіна Г. О. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – 60 с.
3. Латіна Г. О. Стан здоров'я та гігієнічні умови праці вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / Г. О. Латіна, І. О. Калиниченко // Освіта і здоров'я: формування здоров'я дітей, підлітків та молоді в умовах навчального закладу: II всеукраїнська науково-практич. конф.: тези доп. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2008. – С. 180–187.
4. Опара Н. М. Проблемні питання викладання БЖД у ВНЗ України / Н. М. Опара // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2015. – № 1–2. – С. 138–140.
5. Романів Л. В. Охорона праці в Україні: проблеми, досвід, перспективи / Л. В. Романів, І. Б. Бабух // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2014. – Вип. 4(108). – С. 222–228.
6. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України: профілактика нещасних випадків [Електронний ресурс] – Режим доступу до журн.: <http://www.social.org.ua/activity/profilactika>
7. Hanners N. Hospitalizations among teachers in denmark 1981-1997 / N. Hanners, K. Alberson, F. Tüchen // International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health. – 2002. – Vol. 15, № 3. – P. 257–266.

Латина А.А.

Сумской государственной педагогический университет имени А.С. Макаренко

МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД ПО ОПТИМИЗАЦИИ ИЗУЧЕНИЯ УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ «ОХРАНА ТРУДА В ОТРАСЛИ» В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗАХ

Аннотация

Критическое состояние охраны труда в Украине наряду с высокими показателями профессиональной заболеваемости требует оптимизировать подготовку специалистов в педагогической области по профилактике заболеваемости, оценки напряженности трудового процесса в учебных заведениях. Разработанный методический подход к изучению учебной дисциплины «Охрана труда в отрасли» в высших педагогических учебных заведениях позволяет получить теоретические и практические навыки независимо от уменьшения количества аудиторных часов при росте самостоятельной работы.

Ключевые слова: охрана труда, педагогическая отрасль, оптимизация, обучение.

Latina A.A.

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

SYSTEMATIC APPROACH TO THE STUDY OF OPTIMIZATION DISCIPLINE «HEALTH INDUSTRY» IN PEDAGOGICAL HIGH SCHOOLS

Summary

The critical state of labor protection in Ukraine, along with high rates of occupational diseases requires optimize the training in the field of teaching for the prevention of disease, assessment of intensity of the work process in schools. A methodological approach to the study of educational discipline «Occupational safety in the industry» in higher educational institutions provides a theoretical and practical skills, regardless of reducing the number of classroom hours with an increase in independent work.

Keywords: labor, educational sector, optimization and training.